

tekst en foto's:
Lucia Albers

*De foto's bij dit artikel
zijn genomen op
natuurbegraafplaats
Hilleg Meer in Drenthe.*

Natuurbegraven in een landgoed?

In de cultuur van het begraven hebben in de loop der tijd vele veranderingen plaatsgevonden. Toen begraven onder de kerkvloer en buiten op het kerkhof niet meer mogelijk was wegens de hygiëne in de stad, is men op last van keizer Napoleon begraafplaatsen buiten de stadsmuren gaan aanleggen. De begraafplaatsen waren aanvankelijk ommuurd en omgracht, afgezonderd van het stedelijk verkeer. Toch werden begin 19e eeuw begraafplaatsen ontworpen als een park waar men al mijmerend kon wandelen. In de loop van de 19e en 20e eeuw werden de doden steeds verder gescheiden van de levenden, men wilde niet meer dagelijks herinnerd worden aan het memento mori, gedenk te sterven.

*Hoe gaan we met
onze doden om?
In dit nummer van
Groen drie visies op
natuurbegraven.
Wilt u reageren?
Graag! Reacties zijn
welkom via
noortje@krikhaar.nl.*

Met de bevolkingstoename en verandering van geloof kwamen crematoria in zwang. Nu wordt nog grofweg in Nederland veertig procent van de overledenen begraven en zestig procent wordt gecremeerd.

De vroegste begraafplaatsen zijn vaak hele beroemde begraafplaatsen, waarvan er nu vele als monument worden beschermd. In Nederland worden de gebouwen, paden en groenstructuur van de begraafplaatsen beschermd, plus bijzondere historische graven. Op deze monumentbegraafplaatsen wordt nog steeds begraven.

Het onderhoud van de begraafplaatsen kwam grotendeels voor rekening van de stad, een klein deel kwam neer op de houders van de grafrechten. Dat wordt nu omgekeerd, de houders van graven gaan meer bijdragen aan het beheer en de grafrechten zijn vaak van beperkte duur, wel met mogelijkheid van verlenging.

Nu ook landgoedeigenaren, particulieren, stichtingen en verenigingen voor cultuur- en natuurbeheer rekening moeten houden met minder beheerssubsidies, wordt gezocht naar andere bronnen van inkomsten. Sommigen menen die inkomsten onder andere te kunnen vinden door het begraven op een landgoed of natuurgebied mogelijk te maken. Het argument is dat met het verpachten van grond of het verkopen van een grafplaats, geld vrijkomt voor het in stand houden of verder ontwikkelen van natuur en “het realiseren van een maatschappelijke meerwaarde”, volgens Paalhaar en Scheven.

Natuur was niet het motief van de 17e eeuwse prins Maurits van Nassau Siegen om een praalgraf

te laten maken buiten, boven zijn tuinen op de Sprengenberg in Kleve. Hij liet het graf omringen met portretten van Romeinse keizers. Op diverse landgoederen zijn en worden nog eigenaren begraven (onder andere Huis te Manpad, in Park de Hoge Veluwe het echtpaar Kröller-Müller, op arboretum Poort-Bulten), op een eilandje of in een verlaten hoek van het park. Zelfs kleine familiebegraafplaatsen zijn aangelegd, voorbeelden zijn de familiebegraafplaatsen op landgoed Tongeren en Twickel. Toch is dat wat anders dan een voormalig landgoed of deel van een landgoed omvormen tot een plek waar men zich kan laten begraven, op een veld, in het bos of aan de bosrand. Door van een terrein een natuurbegraafplaats te maken, verandert de beleving van het gebied.

Belevingswaarden

Ten eerste dient de begraafplaats voor een ieder aan de weg aangekondigd te worden, gevolgd door een bord bij de ingang. Een parkeerplaats is al gauw noodzakelijk. De paden worden (her)aangelegd en soms van naambordjes voorzien. Er komen zitgelegenheden, weliswaar van ruw hout en in de open lucht, maar een gebied dat niet tevens begraafplaats is, kent die niet. Wanneer een bouwland wordt omgevormd tot natuurbegraafplaats, treedt schaalverkleining op. Kon men tevoren over de velden kijken, nu zijn die ingedeeld om meer beschutte plekken voor dieren en mensen te creëren.

Elke grafplek is ingemeten en zo met GPS in het terrein terug te vinden, ook wel - en dat gebeurt meestal - wordt de plek van een geliefde gemarkeerd door een plak hout of een kleine steen. Urnen kunnen er ook worden begraven.

Wandelaars die gewend waren er te komen wandelen, zien hun bekende gebied langzaam veranderen in een begraafplaats. Aanvankelijk is er een beperkt aantal graven en houtplakken, maar telkens als er een nieuwe begrafenis is geweest, liggen er bloemen op het graf. Weliswaar alleen natuurlijke materialen, maar toch de aanwijzingen liggen er en een bezoeker kan niet meer argeloos genieten van zijn bekende stukje natuur.

Zo dreigen er in Nederland in diverse natuurterreinen en in landgoederen graven te verschijnen van mensen die weinig met dat terrein te maken hadden, behalve dat het een mooie plek wordt geacht om iemand eeuwig durende rust te geven. In de praktijk betekent het dat bosjes worden omgevormd tot grafbosjes. In wei- en bouwlanden worden bosjes geplant, kortom het terrein wordt omgevormd. Het geheel kan weliswaar natuurrijker zijn en er mooier uitzien dan tevoren, maar de grond is geen maagdelijke grond meer.

Begraafplaatsen

Het beeld hoe een grafplek eruit dient te zien is sterk aan verandering onderhevig. Van een denkbeeldige grijze begraafplaats - in de praktijk zijn de meeste begraafplaatsen goed ontworpen en beplant met zeker niet alleen naaldbomen - naar het 'in Arcadia ego': ik bevind mij in een mooi landschap waar men kan mijmeren, kijkend naar de horizon, of wat intiemer aan de bosrand, op een privé plek. Men wenst zich geen begraafplaats waar de doden rij aan rij liggen. Maar ook die begraafplaatsen veranderen, zelfs de monumentbegravingen worden vrolijker met hun opgeknapt oude graven en een boombestand van vaak bijzonder bloeiende bomen en fraaie herfstkleuren. Dat is dan nog steeds geen natuurterrein, nee, dat kan

ook niet. Als wij - onder het mom van het maken van meer natuur, of het herstellen van een historisch padenpatroon - toestaan dat lijken worden begraven in tot dan toe 'ongeschonden' grond, dan doen wij onszelf en ons nageslacht te kort. Te veel plaatsen veranderen in dodenakkers, waar de arge-loze wandelaar niet meer argeloos lopen kan. Begraafplaatsen lijden een moeizaam bestaan omdat de beheerkosten niet worden opgebracht uit de grafrechten. Inmiddels worden ook traditionele begraafplaatsen omgevormd tot grafplaatsen met veel natuur. Kennis en begrip voor vele verschillende wijzen van begraven is ook aanwezig bij veel be-heerders van begraafplaatsen, die nu begraafplaat-sen herzien.

Tenslotte

Een landgoed verandert van karakter als het een natuurbegraafplaats wordt en ook als op een ge-deelte een natuurbegraafplaats verschijnt. De oor-spronkelijke bestemming van het landgoed wordt daarmee aangetast. Al worden de lanen, paden en velden aangelegd volgens het historische patroon, het landgoed verandert in een begraafplaats. Voor een begraafplaats hebben donateurs en subsidie-verleners destijds niet hun donaties en subsidies gegeven, al doet het Groenfonds dat tegenwoordig wel. Kon men oorspronkelijk door het landgoed

argeloos wandelen, doordat er nu ook wordt be-graven, overstemt die connotatie de beleving van het landgoed. Als landgoedeigenaar wordt u gast-heer op eigen grond, verliest u de NSWvoordelen en uw nazaten kunnen wel eens minder blij zijn met de kosten van overdracht en de tot eeuwige rust bestemde grond.

Maatschappelijke meerwaarde of een meervou-dig gebruik van een landgoed is een mooi streven, maar voor begraven misplaatst omdat het ten koste gaat van de oorspronkelijke bestemming. Het doet denken aan het herbestemmen van een nieuw stuk grond tot bedrijventerrein, terwijl bestaande bedrijventerreinen dienen te worden heringericht. Het herbestemmen van een bedrijventerrein tot een natuurbegraafplaats, zodat er in totaal meer na-tuur komt, is mogelijk wel een goed idee.

Natuurbegraven in natuur?

Natuurbegraven kan ook op een (hernieuwde) be-graafplaats!

Het is een kwestie van cultuur om niet komende ge-neraties op te schepen met bezoedelde cultuur- en natuurgebieden om redenen van vermeend profijt.

